

argumentation of policy and legal tools for ensuring political participation of citizens within the process of administrative-territorial reform in Ukraine. General philosophical, general-logical, general scientific and special political science methods are laid in the methodological basis of the scientific research. The author is motivated by the necessity to create effective institutional and procedural tools for maximal involving the active part of the population in the process of planning and direct implementation of the administrative-territorial reform in Ukraine. That process has to minimize the dominant role of authorities while the formation and implementation of perspective plans for the creation of joint territorial reforms at district and regional levels. The subject of the research paper is limited to certain territorial and chronological boundaries, that allows to make preliminary analytical conclusions as for the political prerequisites, the nature of the conduct, results and prospects of the specified reform. The practical implications of this research work have resulted in scientifically grounded proposals for activating the political participation of citizens in the process of administrative-territorial reform of Ukraine. Those proposals can be put into practice through the initiation of establishment competitive joint territorial communities with the more active participation of civil self-government institutions at the local level. The introduction of new political and legal tools for the participation of citizens in the local political life by means of information and communication technologies is of great importance as well.

Key words: administrative-territorial reform, political participation, policy and legal tools.

Доскич Людмила. Политико-правовые инструменты обеспечения политического участия граждан в процессе административно-территориальной реформы в Украине. *Целью статьи* является теоретико-практическое обоснование политико-правовых инструментов обеспечения политического участия граждан в процессе административно-территориальной реформы в Украине. Методологическую основу исследования составляют общеполитологические, общесоциологические, общенаучные и специально-политологические методы. Исходим из необходимости создания эффективных институционально-процедурных инструментов для максимального привлечения активной части населения в процесс планирования и непосредственного проведения административно-территориальной реформы Украины, что должно минимизировать роль доминирующего административного фактора при формировании и реализации перспективных планов образования объединенных территориальных реформ на районном и областном уровнях. Тематика исследования ограничена территориально и хронологически определенными границами, позволяет сделать предварительные аналитические выводы относительно политических предпосылок, характера проведения, результатов и перспектив указанной реформы. Практическое значение работы заключается в формулировке научно обоснованных предложений для активизации политического участия граждан в процессе административно-территориальной реформы Украины через инициирование формирования конкурентоспособных объединенных территориальных громад активного участия институтов гражданского самоуправления на локальном уровне и внедрение новых политико-правовых инструментов участия граждан в местной политической жизни средствами информационно-коммуникационных технологий.

Ключевые слова: административно-территориальная реформа, политическое участие, политико-правовые инструменты.

Стаття надійшла до редколегії
10.09.2017 р.

УДК 378.183: 32.019.51

Аліса Жуковська

Студентське самоврядування як фактор розвитку громадянської політичної культури

Нині в Україні, як і раніше, актуальною залишається проблема становлення інститутів громадського суспільства й стимулювання громадянської активності. Вищі навчальні заклади виступають майданчиком для формування навичок демократії участі та мають значний досвід розвитку ефективних інститутів студентського самоврядування. У статті проаналізовано механізми впливу студентського самоврядування на формування громадянської культури, існуючі практики функціонування студентського самоврядування, пріоритетні напрями діяльності студентського самоврядування щодо формування громадянської позиції студентської молоді.

Ключові слова: громадянське суспільство, студентське самоврядування, органи студентського самоврядування, політична культура, громадянська участь.

Постановка наукової проблеми та її значення. Одним із важливих напрямів розвитку держави на сучасному етапі є розробка комплексної концепції молодіжної політики. Вирішення цього завдання потребує низку організаційно-правових та економічних заходів, а також політичного ладу, якому відповідатиме новий тип політичної культури. Вона повинна орієнтуватися не стільки на державу, скільки на громадянське суспільство, верховенство права й закону.

Учасниками політичного процесу поруч з іншими соціальними суб'єктами можуть виступати ті чи інші соціальні групи. Особливий інтерес серед них становить студентство як джерело інтелектуального потенціалу та найбільш мобільна й активна частина суспільства. Невідворотний характер політичних оновлень утверджується з вихованням у молодих людей культури громадянськості, що мотивує їх до свідомої та активної участі в процесах державотворення, проведення системних реформ у суспільстві, яке інтегрується до політико-економічного простору Європейського Союзу. Своєю чергою, студентське самоврядування здатне реалізувати основні напрями соціокультурної практики й сприяти формуванню такого рівня громадянської культури, коли дотримання правових норм є самостійним невимушеним рішенням, яке походить із внутрішньої потреби та індивідуальних моральних переконань.

Дослідженням проблем студентської молоді як соціальної групи займалися науковці С. Іконнікова, І. Зімняя, І. Кон, В. Лісовський. Студентські організації як механізм державної молодіжної політики розглянуто в доробках Н. Авер'янова, О. Корнієвського, М. Перепелиці. Роль студентської молоді в політичних процесах досліджували зарубіжні вчені Р. Арон, К. Мангейм, Г. Маркузе, К. Поппер; у контексті становлення громадянського суспільства – О. Соловійов, Ф. Шміттер. Серед досліджень із формування ціннісних орієнтацій студентства варто відзначити доробки вчених В. В. Бакірова, І. Бега, Г. Волинка, М. Головатого, В. Євтуха, В. Якушика.

Політична наука накопичила чималий досвід теоретичних і практичних засад функціонування різних інститутів громадянського суспільства. Однак достатньо цілісне концептуальне уявлення про студентство як політичний суб'єкт потребує подальшої розробки. Відповідно **метою статті** є дослідження інноваційного потенціалу студентського самоврядування як інструменту зростання громадянської участі та формування громадянської політичної культури молоді.

Виклад основного матеріалу й обґрунтуванням отриманих результатів дослідження. Студентська молодь є суспільно диференційованою соціально-демографічною групою, якій притаманні специфічні фізіологічні, психологічні, пізнавальні, культурно-освітні властивості, що характеризують її біосоціальне дозрівання як самовираження її внутрішніх сутнісних сил і соціальних якостей [2, с. 33]. Студентство є специфічною спільнотою, оскільки його суттєві характеристики й риси, на відміну від представників інших вікових груп, перебувають у стані формування та становлення.

Проявом головної соціальної якості студентської молоді є міра досягнення нею соціальної суб'єктності, ступінь засвоєння суспільних відносин й інноваційної діяльності. Досліджуючи студентство як активний соціальний інститут, варто враховувати форми його життєдіяльності, зміст групової свідомості, а також діяльність соціальних інститутів, що здійснюють контроль та управління, визначають запити, потреби й інтереси в молодіжному середовищі [3, с. 149.]. Студентська молодь відрізняється від інших груп молоді високим рівнем соціалізації, у складі якої можна відзначити такі компоненти: соціальне пізнання; засвоєння соціальних і культурних цінностей; знання про структуру суспільства й ролі окремих інститутів; оволодіння загальними і професійними знаннями, практичним досвідом; формування ціннісних орієнтацій й установок, набуття життєвих і духовно-моральних орієнтацій, етики поведінки; соціальні комунікації; уключення в активне, творче середовище професійної діяльності.

Провідною тенденцією у сфері соціалізації студентської молоді є соціалізація в політичній сфері суспільства. Студентська молодь не просто засвоює досвід політичного життя, його особливості, норми, цінності, традиції, відбувається процес перетворення їх у свої власні орієнтації та установки. Це особливо необхідно й актуально в сучасних умовах у процесі демократизації суспільства, коли тисячі молодих людей залучаються до політичного життя, в управління суспільними справами [6, с. 9].

Метою студентського самоврядування є створення умов, що сприяють самореалізації студентів у професійній і творчій сфері, розв'язання проблем у різних напрямках студентського життя. Це – форма самостійної діяльності студентської молоді в межах виховного простору ВНЗі за його межами, яка надає його суб'єктам можливість розвивати свої організаторські, лідерські та професійні вміння й навички та проектувати їх у сучасному соціумі в процесі життєдіяльності.

Самоврядування є різновидом соціального управління, що передбачає колективне вирішення учасниками спільних справ й організації діяльності щодо реалізації прийнятих рішень. Самоврядування характеризує демократизацію управлінської системи, коли прийняття та виконання управлінських рішень стає масовим, а виконавці є активними учасниками цих процесів. Потенціал самоврядування передбачає наявність свідомого, цілеспрямованого, організуючого й регуляційного впливу людей на власну громадську, колективну, групову життєдіяльність у формах самоврядування, наділену такою атрибутивною властивістю, як безпосередність впливу.

Студентське самоврядування – один із найбільш дієвих напрямів соціального становлення молоді. Сучасна освіта, система освітніх установ, окремо взятий навчальний заклад не можуть розвиватися в ізольованому середовищі, бути відірваними від суспільства [1, с. 151]. Аналіз студентського самоврядування як феномену вказує на його важливу роль й актуальність у сучасному освітньому та політичному процесах. Воно володіє значним арсеналом організаційних форм роботи з молоддю. Нині більшість органів студентського самоврядування організують свою діяльність з урахуванням завдань формування лідерських якостей, демократичних ціннісних орієнтацій, громадянської політичної культури відповідно до загальнодержавного євроінтеграційного вектора розвитку.

Консолідація студентських об'єднань, молодіжні лідери, які представляють спільні інтереси, їх цілеспрямованість і вірність обраній меті впливають на громадянську позицію й суспільні настрої не лише студентства, а й інших соціально-демографічних груп. Значною мірою прогресивність розвитку країни залежить від особливих соціальних індикаторів, якими володіє студентська молодь. Однак для цього необхідні умови активної самореалізації, адекватність та сучасність підходів і принципів розвитку громадянської свідомості.

Студентське самоврядування ґрунтується на низці принципів, які багато в чому й визначають основи громадянського суспільства:

- принцип об'єднання, що характеризується добровільністю та самостійністю об'єднання, спільністю в прийнятті рішень і співуправлінні;
- принцип добровільності, що передбачає участь і членство в органах студентського самоврядування за власної волі;
- принцип формалізації, який означає наявність статутних документів, що вказують на єдність місії, цілей, завдань та організаційної структури;
- принцип державності, котрий полягає у виконанні діяльності відповідно до пріоритетів і цілей державної молодіжної політики країни;
- принцип виборності керівних органів;
- принцип представництва, що характеризується виконанням функцій і реалізацією діяльності від імені та в інтересах представленого студентства;
- принцип автономності, який визначає самостійність і незалежність у прийнятті рішень та діяльності органів управління (ВНЗ, регіону тощо) й інших осіб;
- принцип корпоративності – нерозривність позиціонування студентського самоврядування від ВНЗ, його історії, традицій і цінностей;
- принцип партнерства, який полягає в постійній взаємодії зі стратегічним партнером – адміністрацією навчального закладу й у партнерських відносинах з іншими органами управління, громадськими організаціями;
- принцип ексклюзивності, що дає змогу студентському самоврядуванню володіти унікальним правом управляти студентським життям за різними напрямками на додаток до адміністративної діяльності в цих сферах;
- принцип єдності й цілісності характеризується єдиним правовим та організаційним полем для всіх студентських об'єднань як суб'єктів студентського самоврядування;
- принцип ресурсного забезпечення відповідно до статутних документів і партнерських угод, що дає змогу студентському самоврядуванню використовувати необхідні організаційні, матеріальні, інтелектуальні, інформаційні й інші ресурси ВНЗ для виконання діяльності;
- принцип розвитку за умови накопичення позитивного досвіду, становлення організаційної та корпоративної культури, цінностей і традицій, що забезпечує студентському самоврядуванню постійне зростання й можливість реалізовувати права, обов'язки юридичної особи [5, с. 113].

Указані принципи так чи інакше розкривають і транслюють модель громадянського суспільства з відповідними цінностями та, як ефективний самостійний виховний простір, є умовою формування громадянської культури. Ґрунтуючись на цих принципах і на засвоєнні демократичних ціннісних орієнтацій, будучи причетними до студентського самоврядування, беручи участь або ініціюючи громадську діяльність, процес формування громадянської культури стає мимовільним і несвідомим.

До основних напрямів та методів організації соціально значимої діяльності студентського самоврядування, що сприяють залученню молоді до соціальної практики й розвивають партисипаторну політичну культуру, можна віднести формування традицій навчального закладу (організація та проведення традиційних свят (День знань, День студента, Посвята першокурсників у студенти тощо; розробка символіки органів студентського самоврядування); сприяння організації ефективного навчального процесу у ВНЗ (проведення предметних олімпіад, днів відкритих дверей, занять із засвоєння студентами додаткової професійної кваліфікації, творчих зустрічей із відомими науковцями); національно-патріотичне виховання (проведення тематичних свят і вечорів, організація шефства над соціально незахищеними верствами суспільства, проведення волонтерських та благодійних акцій, конкурсів соціальних проєктів); розвиток художньої творчості студентської молоді (організація мистецьких виставок, створення гуртків за інтересами, проведення фестивалів, конкурсів талантів, екскурсій); організацію науково-дослідної роботи (активна участь у студентських наукових конференціях і конгресах, підтримка студентських наукових товариств, сприяння у виданні наукових публікацій студентів, створення наукових дискусійних клубів, проведення конкурсів наукових робіт); сприяння розв'язанню соціальних проблем студентської молоді (дотримання належних умов проживання в гуртожитках, забезпечення санаторного відпочинку за рахунок коштів соціального страхування, установа додаткових стипендій, створення фонду преміювання активних студентів, організація роботи центрів соціально-психологічної підтримки); інформаційне забезпечення організації роботи студентських ЗМІ (формування банку даних про студентські організації, основні акції та заходи, організація роботи студентських прес-центрів); формування здорового способу життя студентської молоді, спортивно-оздоровчу роботу (розробка комплексних програм профілактики шкідливих звичок, створення груп підтримки, центрів профілактичної допомоги при наркотичній та алкогольній залежності, проведення тематичних лекцій, організація спортивно-масових заходів) [4].

Представлена модель студентського самоврядування дає змогу досягти налагодженої й ефективної роботи всіх його органів, пов'язаних із виховною роботою у ВНЗ і заходами, спрямованими на саморозвиток особистості студента. Отже, під системою студентського самоврядування у ВНЗ розуміємо цілісний механізм, який забезпечує участь студента в управлінні ВНЗ через колегіальні взаємодіючі органи самоврядування на всіх рівнях, органи самоврядування гуртожитку й громадські студентські організації за інтересами. Розвинене студентське самоврядування гарантує гнучкість управління та коригування діяльності вищого навчального закладу з урахуванням потреб студентства, найбільш повно забезпечує його соціальний захист. При всій різноманітності форм і методів студентського самоврядування його діяльність спрямована на досягнення спільної мети – концентрації сил студентської молоді на виконанні суспільно значущих завдань, які стосуються інтересів кожного студента, академічної групи, факультету, ВНЗ усієї країни.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Студентське самоврядування в Україні перебуває на стадії активного формування, пов'язаного з пошуком найбільш адекватних форм, які відповідають сучасним умовам розвитку суспільства. Виявлення й визначення функцій нових органів студентського самоврядування пов'язане з аналізом цього феномену студентського життя як процесу та як системи. Представники студентського самоврядування більшою мірою беруть участь у суспільно значимих заходах, частіше виражають упевненість у тому, що можуть самі ухвалюють рішення й утілюють їх у життя й більше довіряють соціальним інститутам. Із цього погляду, для молоді в діяльності органів студентського самоврядування є важливим фактором формування її громадянської активності.

Студентське самоврядування, зміст якого включає і саме поняття, і його основні принципи діяльності, нерозривно пов'язане з навчанням та виховним процесом, ґрунтуючись на соціальному партнерстві, соціально-політичній і культурній практиці, може стати ефективним сучасним майданчиком для формування громадянської культури й громадянської свідомості.

Джерела та література

1. Бабіч А. Студентське самоврядування як осередок виховання лідерів / А. Бабіч // Студентське самоврядування: досвід, проблеми, перспективи розвитку : зб. тез і статей Всеукр. студ. наук.-практ. конф. / Запоріж. держ. інж. акад. ; [відп. ред. В. Калюжний]. – Запоріжжя : ЗДІА, 2012. – С. 149–150.
2. Дроздова М. Динаміка політичної свідомості студентів у процесі виборчої кампанії 2004 р. / М. Дроздова // Соціальна психологія. – 2005. – № 4(12). – С. 32–43.
3. Жуковська А. Студентство як рушійна сила громадянського суспільства (теоретичний аспект) / А. Жуковська // Молодий вчений. – №3 (18) берез., 2015. – С. 148–151.
4. Севастьянова А. О. Органы студенческого самоуправления как способ вовлечения молодежи в социальную практику / А. О. Севастьянова [Электронный ресурс]. – Режим доступа : file:///C:/Users/GRIZ/Downloads/Sevostyanova.pdf
5. Старова А. Э. Студенческое самоуправление как условие формирования гражданской культуры / А. Э. Старова // Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. – Москва, 2016. – № 6–3. – С. 112–115.
6. Тураева З. Ю. Студенческая молодежь как субъект политического процесса: проблемы и перспективы (на материалах вузов Таджикистана) : автореф. дис. ... канд. полит. наук : 23.00.02 «Политические институты и процессы» / Зухро Юнусовна Тураева. – Душанбе, 2006. – 24 с.

Zhukovska Alysa. Student Self-government as Factor of Development of Civil Political Culture. The problem of establishing civil society institutions and stimulating civic engagement remains topical in Ukraine. Higher educational institutions act as a platform for forming participatory democracy skills and have significant experience in developing effective institutions of student self-government. The article analyzes the mechanisms of the influence of student government on the formation of civil culture, the existing practices of student self-government, priority areas of student self-government in shaping the civic stand of students.

Key words: civil society, student self-government, student self-government bodies, political culture, civic participation.

Жуковская Алиса. Студенческое самоуправление как фактор развития гражданской политической культуры. В настоящее время в Украине, как и прежде, актуальной остается проблема становления институтов гражданского общества и стимулирования гражданской активности. Высшие учебные заведения выступают площадкой для формирования навыков демократии участия и имеют значительный опыт развития эффективных институтов студенческого самоуправления. В статье проанализированы механизмы влияния студенческого самоуправления на формирование гражданской культуры, существующие практики функционирования студенческого самоуправления, приоритетные направления деятельности студенческого самоуправления по формированию гражданской позиции студенческой молодежи.

Ключевые слова: гражданское общество, студенческое самоуправление, органы студенческого самоуправления, политическая культура, гражданское участие.

Стаття надійшла до редколегії
03.09.2017 р.

УДК 23.00.01

Дмитро Захаров

Утопія як метанаратив політичного міфу

У статті досліджено нарративну специфіку політичного міфу. Проаналізовано феномен політичного міфу, розглянуто його ключовий структурний компонент – історичний нарратив епічного характеру, у контексті якого структурується та інтерпретується політична дійсність. Детально проаналізувавши роботи вітчизняних і закордонних науковців, уперше визначено історичний нарратив міфу як метанаратив, та констатовано, що він має утопічний характер. При цьому утопію розглянуто як проекцію міфічної свідомості індивіда й суспільства на здатність людини бути суб'єктом історичного процесу. Установлено, що політичний міф відтворює певну утопічну модель, а утопія у випадку наявності в неї пасіонарного потенціалу та відповідності соціальному запиту генерує міфологічні форми. Проведений аналіз дав підставу дійти висновку про те, що утопія як метанаратив політичного